

Kært barn har for mange navne – Dansk Botanisk Forenings Plantenavneudvalg

Ole Seberg & Conny Bruun Asmussen Lange

Dansk Botanisk Forening har nedsat et plantenavneudvalg, som har til formål dels at udarbejde retningslinjer for dannelse af nye danske plantenavne og dels at standardisere allerede eksisterende navne.

Adgangen til elektroniske medier og publicering af et stigende antal naturbøger, dækkende større og større geografiske områder har øget behovet for en standardiseret dansk navngivning af dyre- og plantearter især for organismegrupper, der tiltrækker sig særlig offentlig opmærksomhed. En problematik, der længe har været erkendt af en række specialforeninger i Danmark.

Således har Dansk Ornitologisk Forening publiceret en navneliste omfattende alverdens fugle (www.dof.dk/sider/images/stories/gu/navnegruppen/dokumenter/DOF-Aves_26-09-2006.pdf), og de entomologiske foreninger har nedsat et udvalg med henblik på at navngive alle Europas dagsommerfugle (Anonym 2012). Der eksisterer tillige et "Projekt Danske Dyrenavne" (www.dyrenavne.com; Breiting et al. 1990), der har til formål (p. 67) at gennemgå "alle dyregrupperne med henblik på at udpege de arter, slægter eller andre taxa, der på grund af dyrenes hyppighed, særegenhed eller andre mere specielle begrundelser bør forsynes med danske navne". Foreningen til Svampekundskabens Fremme (www.svampe.dk) har grebet problematikken an på en anden måde og har lavet en

database (<http://www.svampe.dk/databaser/dansk-latinsk-navnedatabase/>) over accepterede danske og videnskabelige navne på svampe; samt nedsat et udvalg, der tager stilling til navneproblemer og nye danske navne indenfor svampe fra sag til sag.

I takt med det øgede fokus på entydige danske navne til dyr og planter ændrer nye, primært molekylærbiologiske metoder, klassifikationen af organismer. Det betyder, at traditionelt anerkendte plantefamilier og -slægter i disse år undergår ofte dramatiske ændringer. Eksempelvis er slægterne hyld (*Sambucus* sp.) og kvalkved (*Viburnum* sp.) slået sammen med desmerurt (*Adoxa moschatellina*) i desmerurtfamilien (Adoxaceae) og salep-gøgeurt (*Orchis morio*) og horndragere (*Anacamptis pyramidalis*) er ført sammen i én slægt (Seberg og Frederiksen 2007).

Mens ovenstående ændringer er tæt knyttet til videnskabelige fremskridt, er det uheldigt, at nyttilkomne plantearter har fået tildelt tilfældige danske navne. Eksempelvis har *Impatiens capensis* tre forskellige navne, nemlig kapbalsamin (Mossberg & Stenberg 1994), canadisk balsamin (undertiden fejlstavet kanadisk balsamin) (Mossberg & Stenberg

2005) og orange-balsamin (Frederiksen et al. 2012; Figur 1). En anden problematik er når traditionelt et-leddede danske navne er blevet ændret til navne med to led. For eksempel blev *Spiranthes spiralis* navngivet skrueaks af Drejer (1838: 277), men i Mossberg & Stenberg (1994) er dette navn blevet ændret til almindelig skrueaks, fordi en meget sjælden adventivart, der under tiden træffes i gamle haver og gartnerier (Hansen 1981) på dansk samtidigt blevet navngivet rødlig skrueaks (*Spiranthes sinensis*). Dette er uheldigt, da *Spiranthes spiralis* allerede havde et to-leddet navn,

Kommissorium for Dansk Botanisk Forenings Navneudvalg (BOKS 1)

Dansk Botanisk Forenings Navneudvalg har til opgave at sikre, at brugen af danske trivialnavne i videst muligt omfang standardiseres indenfor Kongeriget Danmarks grænser. Udvalget vil i første omgang geografisk koncentrere sig om navngivningen i Danmark. I taksonomisk henseende vil navneudvalget fokusere på vildtvoksende højere planter (Tracheophyta), dog således at indslæbte og naturaliserede arter, samt kulturplanter vil blive inddraget i det omfang udvalget skønner det gavnligt.

høst-skrueaks (Lange 1851), et navn som også blev brugt af Raunkiær (1922) og Rostrup (1947). Flere forskellige danske navne til den samme art komplicerer en præcis kommunikation, og nogle af navnene er direkte misvisende, fx forekommer *Impatiens capensis* ikke i Kap-provinsen og er lige så almindelig i det østlige USA som i Canada, og almindelig skrueaks er en af Danmarks sjældneste planter, der ikke er registreret i Danmark siden i 1981 (Hansen 1994).

Danske navne er ikke underkastet de samme strenge internationale regler, der gælder videnskabelige navne og der er ikke knyttet typer til danske navne (Seberg et al. 2006). Begge dele gør, at danske slægts- og artsnavne undertiden er mere stabile end de internationale, specielt i grupper, hvor taksonomien er vanskelig. For eksempel har mellembrudt star siden 1950 haft fire forskellige videnskabelige artsnavne: *Carex divulsa* (Raunkiær 1950), *C. guestphalica* (Frederiksen et al. 2006), *C. leersii* (Hansen 1973) og *C. polyphylla* (Hansen 1981, Frederiksen et al. 2012) og hunde-kvik har været henført til de tre forskellige slægter: *Agropyron* (Raunkiær 1950, Hansen 1973), *Elymus* (Frederiksen et al. 2006, 2012) og *Roegneria* (Hansen 1981).

Den kulturhistoriske interesse, der tidligere har omgærdet lokale danske plantenaavn (jf. Lange 1959-61 og Brøndegaard 1978), er hastigt gledet i baggrunden, men danske navne må, hvis de skal fungere som et meningsfyldt kommunikationsmiddel, nødvendigvis være entydige.

På Dansk Botanisk Forenings (DBF) generalforsamling i 2011 blev det foreslået, at foreningen

Figur 1. *Impatiens capensis* har tre forskellige danske navne, nemlig kapbalsamin, canadisk balsamin og orange-balsamin, hvilket er uhensigtsmæssigt i forhold til præcis kommunikation, og to af navnene er endda helt eller delvis misvisende, fordi *Impatiens capensis* ikke forekommer i Kap-provinsen og er lige så almindelig i det østlige USA som i Canada. Foto: David G. Smith, <http://www.delawarewildflowers.org/plant.php?id=1038>.

nedsatte et navneudvalg. DanBIFs workshop i november 2011 om registrering af alle arter i Danmark (www.allearter.dk) viste, bl.a. at der var et stort behov for en standardiseret liste over danske plantenaavn. Conny Bruun Asmussen Lange fra DBF's bestyrelse fik derfor til opgave at nedsætte udvalget og er bestyrelsens repræsentant i plantenaavnudvalget sammen med bestyrelsesmedlem Gunnar Rylander Hansen.

Sammensætning af navneudvalget

Navneudvalget består af professor Ole Seberg (formand) fra Statens Naturhistoriske Museum, lektor Conny Bruun Asmussen Lange (sekretær) fra DBF's bestyrelse, begge fra Københavns Universitet, lektor Finn Borchsenius og seniorbiolog Peter Wind begge fra Aarhus Universitet, forfatter og biolog Jon Feilberg fra Biomedica, lektor emeritus Ole B. Lyshede fra

DBF og Gunnar Rylander Hansen fra DBF's bestyrelse. Ole Seberg har gennem hele sin karriere bidraget til floraer og monografier og senest været forfatter og medredaktør af Dansk Flora, 1. og 2. udgave (Frederiksen et al. 2006, 2012). Conny Bruun Asmussen Lange og Finn Borchsenius underviser begge i botanik og har bidraget til floraer og monografier. Finn Borchsenius er tillige formand for bestyrelsen i DanBIF. Peter Wind har ansvaret for den danske rødliste og planteartslisten på www.allearter.dk og har arbejdet med plantenaavn og planteregistreringer gennem hele sit arbejdsliv. Jon Feilberg er floraforfatter og har oversat flere svenske floraer. Ole B. Lyshede var sekretær i Landbrugsministeriets Artsnavneudvalg 1980-1987, har bidraget til Dansk Flora og har gennem sit virke i Dansk Botanisk Forening bidraget til diskussionen om navngivning gennem årtier. Gunnar Rylander Hansen

Retningslinjer for navngivning af danske planter (BOKS 2)

1. Eksisterende navne skal som hovedregel bibeholdes (hævdprincippet)
2. Navnene bør være så korte som muligt og lette at udtale
3. Nye navne bør så vidt muligt være i overensstemmelse med moderne taksonomi
4. Et udelte navn bør foretrækkes frem for et to-leddet navn, hvis sammenkoblingen kan ske uden at gøre vold på sproget
5. Et artsnavn bør højst bestå af to led
6. Navnene skal dannes på grundlag af officiel dansk retstavning. Dog bør bindestreg anvendes i to-leddede navne af hensyn til læsevenlighed og forståelse
7. Navnene bør så vidt muligt sige noget væsentligt om plantens egenskaber, såsom udseende eller anvendelse
8. Plantenavne bør ikke indeholde personnavne
9. Navne bør ikke være misvisende, for eksempel bør en plante, som er sjælden i Danmark, ikke hedde "almindelig"
10. Geografiske navne skal så vidt muligt undgås, men hvis et geografisk navn skal indgå i et artsnavn, må det være karakteristisk for netop den pågældende art og bør så vidt muligt kunne skrives med bindestreg. Generelt skal betegnelser som østlig, vestlig, nordlig og sydlig undgås
11. Ved navngivning af nye arter kan engelske, tyske og svenske navne inddrages som inspiration

har været med til at give de danske mosser navne.

Afgrænsning af udvalgets arbejde

Plantenavneudvalget vil primært arbejde med at sikre entydige danske navne på blomsterplanter, nåletræer og karsporeplanter, der forekommer eller kan forekomme i Danmark (Boks 1). Dyrkede planter hører som udgangspunkt ikke under udvalgets kerne-aktiviteter, men vil i det omfang det skønnes nødvendigt og relevant blive behandlet. Det kan fx være nyttilkomne arter, der spreder sig fra haver, arter der kommer til Danmark fx som konsekvens af klimaændringer eller arter, som offentligheden har brug for et navn på.

Geografisk vil plantenavneudvalget koncentrere sig om navngivning af planter i Danmark, men også arter på Færøerne og Grønland (altså Kongeriget Danmark) vil blive behandlet (Boks 1). Dog således at nye navne til planter,

der kun findes på Færøerne og Grønland, konstrueres i samarbejde med færøske og grønlandske botanikere. Udvalget har i enighed vedtaget et kommissorium (Boks 1) og retningslinjerne for arbejdet (Boks 2). Udvalget tager Dansk Feltflora (Hansen 1981) som udgangspunkt for sit arbejde med dansk navngivning og vil inddrage alle relevante dansksprogede floraer (Mosberg og Stenberg 1994, 2005; Frederiksen et al. 2006, 2012), speciallitteratur (fx til familier) og lister (fx www.allearter.dk og Jensen et al. 2007), der er udkommet siden da.

Formidling

Der vil blive etableret en hjemmeside under Dansk Botanisk Forening som beskriver plantenavneudvalgets sammensætning og virke. Her vil kommissoriet og retningslinjer også blive lagt ud. Når listen over danske navne er færdigbearbejdet vil den være tilgængelig på denne hjemmeside.

Litteratur

- Anonym 2012. EFUs Planarmøde 2012. – Bladloppen 30: 25-27.
- Breiting, S., Jørgensen, J. & Schnack, K. 1990. Projekt Danske Dyrenavne. – Entomologiske Meddelelser 58: 65-71.
- Brøndegaard, V.J. 1978. Folk og Flora 1-4. Rosenkilde og Bagger.
- Drejer, S. T. N. 1838. Flora Excursoria Hafniensis. – Hafinae, Schubothianae.
- Frederiksen, S., Rasmussen, F. N. & Seberg, O. 2006. Dansk Flora. 1. udg. – København, Gyldendal.
- Frederiksen, S., Rasmussen, F. N. & Seberg, O. 2012. Dansk Flora. 2. udg. – København, Gyldendal.
- Hansen, A. 1994. En nekrolog over orkidéen Skrucaks. – URT 18: 62-63.
- Hansen, K. 1981. Dansk Feltflora. – København, Gyldendal.
- Jensen, H.A., Arnklit, F. & Jensen, J. 2007. Danske Plantenavne – Frederiksberg, Biofolia.
- Lange, J. 1851. Haandbog i den danske flora. – Kjøbenhavn, C. A. Reitzels Forlag.
- Lange, J. 1959-1961. Ordbog over Danmarks Plantenavne. Bd. 1-3. – København, Munksgaard.
- Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S. 1994. Den store nordiske Flora. – København, GEC Gads Forlag. (Bearbejdet til dansk af Jon Feilberg og Bernt Løjtnant).
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2005. Den Nye Nordiske Flora. – København, Gyldendal. (Bearbejdet til dansk af Jon Feilberg).
- Raunkjær, C. 1922. Dansk ekskursionsflora. 4. udg. – København, Nordisk Forlag.
- Raunkjær, C. 1950. Dansk ekskursionsflora. 7. udg. – København, Nordisk Forlag.
- Rostrup, E. 1947. Den danske flora. 17. udg. – København, Nordisk Forlag.
- Rostrup, E. 1973. Den danske flora. 20. udg. – København, Nordisk Forlag.
- Seberg, O. & Frederiksen, S. 2007. Hvorfor ændres klassifikationer? – Urt 2007: 36-45.
- Seberg, O., Frederiksen, S. & Rasmussen, F. N. 2006. Danske plantenavne. Urt 2006: 118-125.

Forfatternes adresser:

OS: Statens Naturhistoriske Museum, Sølvgade 83, opg. S, 1307 København K. e-mail: oles@snm.ku.dk
CBAL: Institut for Plante- og Miljøvidenskab, Rolighedsvej 21, 1958 Frederiksberg C. e-mail: con@life.ku.dk